

УДК 339.7.01
JEL G1, O3, O16

І. Б. Семеген

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи і страхування
Львівського інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»,
e-mail: dzedzyk-ira@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0479-2132>

Н. П. Дребот

доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи і страхування
Львівського інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»,
e-mail: drebot72@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0742-0967>

МІСЦЕ І РОЛЬ КРИПТОВАЛЮТИ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Здійснено аналіз та опис нової, сучасної форми грошей, так званої віртуальної валюти. Зроблено акцент на тому, що поняття віртуальної валюти та цифрової валюти не варто ототожнювати, оскільки остання є цифровим відображенням реальних грошей у процесі обігу, обміну між учасниками фінансового ринку в межах реальної економіки, з офіційним легальним статусом. Розглянуто зв'язок легальної (реальної), віртуальної та чорної (тіньової) економік крізь призму виникнення та обігу криптовалюти. Здійснено ґрунтовний аналіз переваг і недоліків обігу криптовалюти у світовій економіці. Відзначено, що вимоги, які відображатимуть, за яких саме умов повинні обертатися на ринку віртуальні гроші, повинні стати першим ключовим кроком державних, правоохоронних органів і приватного сектору на шляху до аналізу суті існування цього феномену. Зазначено, що з метою встановлення ефективного контролю повинна бути налагоджена плідна співпраця між регуляторними установами і торговельними платформами щодо моніторингу транзакцій та ідентифікації бенефіціарів для уникнення анонімності та фактів відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом.

Ключові слова: світова економіка, розвиток економічної науки, гроші, валюта, криптовалюта, відмивання грошей.

Semehen I., Drebot N. THE PLACE AND ROLE OF CRYPTOCURRENCY IN THE GLOBAL ECONOMY

In this article, the authors have made analyse and description of the new, modern form of money, the so-called virtual currency, or cryptocurrency. An accent is made on the fact that the concept of virtual currency and the digital currency should not be equated, since the latter is a digital representation of real money, in the process of circulation, exchange between financial market participants within the real economy, with official legal status. The connection between the legal (or real), virtual and black (or shadow) economies through the prism of the emergence and circulation of cryptography is considered. Discovered, that in the aspect of the analysis of production and circulation of the virtual currency, insignificant attention is paid to the connection of virtual capital with the real, namely, the possibilities of the formation and use of fictitious capital in order to launder «dirty» money. The analysis of the advantages and disadvantages of the virtual currency turnover in the world economy has been carried out. The authors note that the requirements that will reflect the conditions under which virtual money should be rotated in the market should be the first key step of the state, law enforcement agencies and the private sector, to analyze the essence of this phenomenon. The authors argue that in formulating the state policy of controlling the circulation of cryptocurrency in the country, attention should be focused on four main areas. They are: protection of investors (owners of virtual currency), ensuring the integrity of the world market of virtual currency turnover (due to its decentralized nature), counteraction to the emergence of money laundering through the release and circulation of virtual currencies and counteraction to tax evasion by investing in cryptocurrency. In addition, taking into account world experience, in order to establish effective control, productive cooperation between regulators and trading platforms, monitoring of transactions and identification of beneficiaries should be established, in order to avoid anonymity and the facts of money laundering. It was concluded that despite a wide range of advantages and a large number of innovations, in Ukraine, the main problem is the lack of legislative regulation of the cryptocurrency turnover, and therefore needs to be corrected.

Keywords: world economy, development of economic science, money, currency, cryptocurrency, money laundering.

Постановка проблеми. В умовах активного розвитку глобалізаційних процесів, віртуалізації соціуму і поступального розвитку новітніх технологій та інновацій інтенсивний розвиток інформаційно-мережових економіку глобальному вимірі невинно зростає. Ці зміни породжують структурні перебудови в теорії еконо-

міки і кидають нові виклики науковцям з усього світу.

Щороку розробники пропонують ринку нові платіжні системи, в межах яких вільно конвертуються нові види валют, що зумовлює розвиток обігу віртуальної валюти.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні не існує єдиних нормативно-правових актів, які б регулювали обіг віртуальної валюти у світовій економіці, проте серед вітчизняних і зарубіжних учених є достатня кількість наукових напрацювань з цієї тематики. Вагомий внесок у розвиток проблем обігу віртуальної валюти належить таким вітчизняним науковцям, як: Т. Ковальчук, К. Паливода, С. Волосович, В. Лук'янов, М. Влащенко, З. Фархадов; серед зарубіжних – В. Паульман, А. Маслово. Проте, на нашу думку, мізерна увага приділена зв'язку віртуального капіталу з реальним, а саме можливостям формування фіктивного капіталу щодо відмивання «брудних» грошей.

Мета статті – сформулювати цілісне уявлення про обіг віртуальних валют, виокремити його зв'язок із реальною економікою, а також виокремити основні вимоги до обігу криптовалюти з боку державних і правоохоронних органів.

Основні результати дослідження. У процесі глобального розвитку технологій та інновацій, поступової модернізації всіх економічних процесів на початку ХХ століття, паралельно з реальною економікою, набуває широкого розвитку віртуальна економіка, основою якої є обіг цифрової валюти.

Криптовалюта має як низку переваг, так і недоліків, основний з яких – непрозорість і широкі можливості для відмивання грошей, одержаних злочинним шляхом. З огляду на це легальну (реальну) і віртуальну економіку неможливо уявити окремо від чорної (тіньової) економіки (рис. 1).

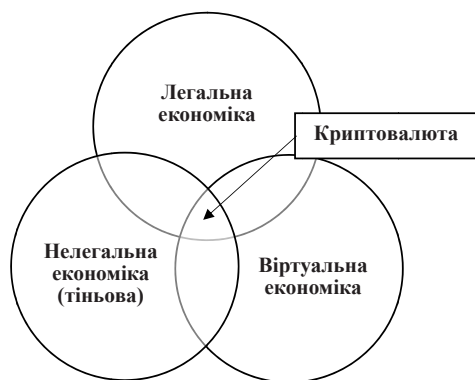

Рис. 1. Зв'язок легальної, віртуальної та тіньової економіки

Власна розробка.

Спочатку цифрова валюта існувала у формі електронних масових платежів між фінансовими інституціями, підприємствами та індивідами, проте починаючи з 2008 року цей процес кардинально змінюється із запровадженням в обіг криптовалюти під назвою «біткоїн».

Криптовалютою вважається цифрове відображення вартості, що може бути продана чи куплена в цифровому світі, із збереженням усіх функцій, що притаманні реальним грошам. В економічній літературі поняття «цифрова валюта», «криптовалюта» та «електронні гроші» часто ототожнюють, хоча це помилково [1].

Віртуальна валюта за своєю суттю відрізняється від звичних для нас електронних грошей, оскільки останні є цифровим відображенням реальних грошей (в іноземній літературі – fiat money), у процесі обігу, обміну між учасниками фінансового ринку в межах реальної економіки, з офіційним легальним статусом.

Цифрова валюта існує у двох формах:

- електронні гроші, які є лише цифровим відображенням реальних грошей і циркулюють у реальній економіці з метою трансакцій останніх з одного банківського рахунку на інший;

- криптовалюта, яка є віртуальною валютою, що вільно обертається в цифровому світі.

Криптовалюта, а саме біткоїн, який вважається найпершим на ринку і найдорожчою віртуальною валютою світу, був створений з метою зниження споживчих витрат, шляхом витіснення банківських установ з ланцюжка однорангових фінансових угод [2]. Поява біткоїна розв'язала проблему подвійних витрат, покладених на споживачів фінансових послуг, оскільки індивідууми мають відкритий доступ до всіх документальних записів стосовно їхніх віртуальних трансакцій.

Індивідуальні споживачі віртуальної валюти за допомогою програмного забезпечення самі створюють свої віртуальні гаманці, що є аналогом банківського рахунку, який служить буфером для трансформації реальних грошей у криптовалюту. Віртуальні гаманці розміщуються на торгових платформах, запропонованих брокерами віртуальних систем. Власник віртуального гаманця сам генерує цифровий код, що в майбутньому відобразатиме номер його віртуального рахунку, а також слугуватиме основою для подальших трансакцій.

Процес трансформації реальних грошей у криптовалюту зображено на рис. 2.

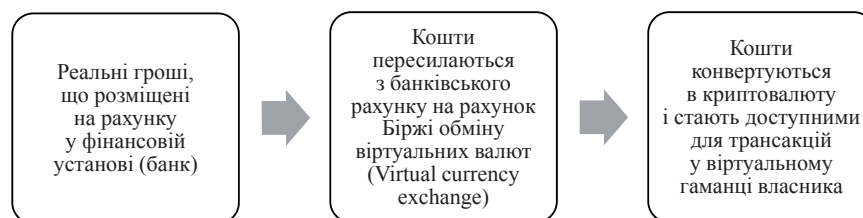

Рис. 2. Процес трансформації реальних грошей у криптовалюту

Джерело: [2].

Щодо бірж обміну віртуальними валютами, то це торговельні платформи, що створені з метою торгівлі криптовалютами (обмін одних валют на інші та в обмін на реальні гроші). Принцип їхньої роботи такий самий,

як і будь-якої іншої біржової платформи, що діє для торгівлі реальними валютами, – вони заробляють за допомогою цінового спреду (різницею між цінами купівлі та продажу), або беруть комісію за обслуговування

(від 0 до 7%) [3]. Країни походження найбільших із них – Китай, Великобританія, Сполучені Штати Америки та Японія.

Усі трансакції криптовалют записують відповідно до часу, коли такі були здійснені, та інформація про них є у вільному доступі. Усі дані записують блоками і вони пов'язані між собою ланцюгом історії, звідси й походить унікальна назва «блокчейн» (*Blockchain: block – блок, chain – ланцюг*) – процес запису даних,

який є унікальним і найбільш надійним на сьогодні в електронному світі. Фахівці стверджують, що технологія блокчейну може впроваджуватись не лише у фінансовій сфері, а й у медицині, страхуванні та інших сферах з метою надійного зберігання даних, а отже, має широку перспективу.

Беззаперечно, використання криптовалют має як низку переваг, так і недоліків, проте кожна з переваг можна легко трансформувати в недолік (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги і недоліки обігу криптовалют

Показник	Переваги використання криптовалют	Недоліки використання криптовалют
Вартість валюти	Вартість криптовалют захищена від інфляції	Висока вартість біткоіна на сьогодні залежить перш за все від високого попиту та обмеженої пропозиції. Проте нікому не відомо, що буде з його вартістю, коли вся кількість криптовалют буде випущена в обіг
Можливість управління віртуальним гаманцем	Ніхто не може заморозити твій рахунок чи заблокувати його	Правоохоронним органам складно контролювати фінансові махінації з використанням криптовалют
Прозорість	Якщо буде проведена фінансова махінація, у всіх користувачів буде доступ до даних трансакції	Ідентифікація власників віртуальних гаманців не є повною, а рахунок є номерним, що зводить прозорість трансакцій до мінімуму
Ліміти	Не існує лімітів на те, куди і скільки криптовалют ти можеш переказати	Нелімітованість трансакцій – широкі перспективи для відмивання грошей
Волатильність	Значна волатильність криптовалют дає широкі можливості біржовим інвесторам для заробітку	Спекулятивність ринку віртуальних валют підвищує їхні інвестиційні ризики

Власна розробка.

Основним дискусійним моментом у питанні контролю і регулювання обігу віртуальної валюти у світі ми вважаємо її децентралізованість. Перевагою децентралізації є те, що в місцевому вимірі легше впровадити певні стандарти випуску такого типу валюти та її розповсюдження. Ви отримуєте безпечне децентралізоване виробництво, обмін випущеної валюти на реальну, а також жодних витрат на друк банкнот та їхній паперовий захист.

З другого боку, децентралізація надає широкий доступ до контролю персональних даних користувачів криптовалют, контролю їхніх грошових потоків, а відповідно й до технологічної небезпеки та руйнування світової економіки [4].

Кожне законодавство країни або регіону повинно розглянути можливість досягнення балансу між захопленням інновацій і встановленням правил, оскільки розвиток цієї галузі є корисним для фінансових ринків та сприяє зростанню рівня довіри між криптоінвесторами і розробниками криптовалют (майнерами).

Отже, для чіткого регулювання ринків обігу віртуальних валют у світі, зусилля державних і правоохоронних органів при формуванні державної політики контролю за обігом криптовалют у країні повинні бути зосереджені за такими основними напрямками:

- захист коштів інвесторів (власників криптовалют);
- забезпечення цілісності світового ринку обігу криптовалют (зважаючи на її децентралізовану природу);
- протидія виникненню відмивання грошей за допомогою випуску та обігу криптовалют;
- протидія ухиленню від сплати податків за допомогою інвестування у криптовалюту.

На сьогодні обіг криптовалюти в Україні не має легального статусу.

У листопаді 2017 року фінансовими регуляторами України була зроблена відповідна спільна заява.

Згідно з нею з огляду на чинні норми законодавства України, поняття «криптовалюта» і регулювання операцій з нею не підпадають під режим регулювання:

- обігу грошових коштів. Оскільки криптовалюта не існує у формі банкнот, монет, записів на рахунках у банках, вона не може бути визнана грошима (грошовими коштами, коштами, грошовими знаками) у трактуванні українського законодавства;
- валютного законодавства. Оскільки криптовалюта не має прив'язки до грошової одиниці жодної з держав, вона не може бути визнана валютою або законним платіжним засобом іноземної держави та не є валютною цінністю у трактуванні валютного законодавства;
- обігу електронних грошей і використання платіжних засобів. Оскільки криптовалюту не випускають банки і вона не є грошовим зобов'язанням певної особи, її не можна визнати електронними грошима;
- цивільних правовідносин щодо регулювання діяльності з цінними паперами. У криптовалюти відсутні ознаки документа і емітента. А отже, криптовалюта не може бути цінним папером;
- крім того, у криптовалюти відсутні ознаки документа у формі грошових знаків, відсутній емітент, а також немає мети виготовлення. Таким чином, криптовалюта не може бути визнана грошовим сурогатом (згідно з його визначенням у Законі України «Про Національний банк України») [5].

Таким чином, незважаючи на існування у світі численних практик використання криптовалют як міри вартості, засобу обміну та накопичення, її складна правова природа не дозволяє ототожнити її з будь-яким із суміжних понять (грошові кошти, валюта, валютна цінність, законний платіжний засіб, електронні гроші, цінні папери, грошовий сурогат тощо) [5].

Зважаючи на це, в Україні повинні бути розроблені відповідні окремі нормативно-правові акти щодо контролю випуску та обігу криптовалют на території країни як особливої форми віртуальних грошей. Не можна відкидати той факт, що віртуальна економіка нерозривно пов'язана з реальною, а відповідно – віртуальна валюта з реальними грошима. Це підтверджує приклад виникнення такої протидії, як ухилення від сплати податків за допомогою інвестування у криптовалюту.

Варто розглянути кілька прикладів конкретних трансакцій із використанням віртуальних валют, що мають свої податкові наслідки:

- торгівля криптовалютою збільшує або зменшує приріст капіталу, а відповідно повинна збільшувати або зменшувати податкові збори;

- отримання плати у формі криптовалюти за певні надані товари чи послуги розглядається як дохід та оцінюється за справедливою ринковою вартістю, а отже, також є об'єктом податкових стягнень;

- обмін криптовалюти на будь-яку іншу валюту, наприклад, долар США (таку трансакцію можна розцінювати як купівлю-продаж валюти), і, навпаки, податковою подією, оскільки генерує прибуток;

- купівля криптовалюти за кошти сумнівного походження («брудні» гроші, які виникли внаслідок здійснення реального бізнесу) є прямим ухиленням від сплати податків.

Усе вищезазначене підтверджує той факт, що на нинішній день в Україні та світі обіг криптовалюти перебуває на межі легальної та тіньової економіки, а це означає, що держава недоотримує доходу і значна частина її економіки перебуває в тіні. А отже, потребує вдосконалення і податкове законодавство України. Обіг криптовалюти повинен приносити дохід не лише її інвесторам і розробникам, а й країні, у межах економіки якої вона обертається.

У зв'язку з тим, що виробництво (майнінг) криптовалюти є децентралізованим, вважаємо що регулювання повинно здійснюватись через контроль віртуального гаманця власника такої валюти (рис. 3).

Рис. 3. Регулювання обігу криптовалюти у країні
Власна розробка.

Беззаперечно, правоохоронні органи повинні не лише контролювати, а й заохочувати обіг віртуальних

валют. Для забезпечення цього процесу повинна бути налагоджена плідна співпраця між регуляторними установами і торгівельними платформами щодо моніторингу трансакцій та ідентифікації бенефіціарів для уникнення анонімності.

Законність використання віртуальної валюти залежить від багатьох факторів, зокрема місця перебування суб'єкта здійснення операцій, можливості його ідентифікації та мети використання цієї валюти. Зважаючи на це, віртуальні валюти кидають суспільству глобальні виклики, чіткий контроль над якими кожна держава повинна встановити особисто, із залученням правоохоронних органів.

Висновки. На нашу думку, попри низку переваг і велику кількість інновацій, основною проблемою залишається питання законодавчого врегулювання обігу криптовалют. Окремі країни та організації вже зробили кроки для такого регулювання, проте специфіка самої сутності криптовалюти і методу її випуску передбачає децентралізацію в управлінні, що утруднює виконання поставленого завдання. В Україні обіг віртуальних валют не має жодного офіційного статусу, а отже, створює широке поле для розвитку тіньової економіки і потребує виправлення.

Список використаних джерел

1. Virtual Currencies – Key Definitions And Potential Aml/Cft Risks. FATF Report. June 2014. Available at: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>
2. Scott S. Cryptocurrency Compliance: An AML Perspective. CAMS-Audit. – Available at: <https://www.acams.org/aml-white-paper-cryptocurrency-compliance>
3. Cryptocurrency exchange. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Cryptocurrency_exchange
4. Волосович С. В. Віртуальна валюта: глобалізаційні виклики та перспективи розвитку. Економіка України. 2016. № 4 (653). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_4_8
5. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329

References

1. FATF. (2014). Virtual Currencies – Key Definitions And Potential Aml/Cft Risks. Retrieved from <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>
2. Scott, S. (2018). Cryptocurrency Compliance: An AML Perspective. Retrieved from <https://www.acams.org/aml-white-paper-cryptocurrency-compliance>
3. Cryptocurrency exchange. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Cryptocurrency_exchange
4. Volosovych, S. V. (2016). Virtualna valiuta: hlobalizatsiini vyklyky ta perspektyvy rozvytku [Virtual currency: globalization challenges and prospects for development]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 4 (653). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_4_8 [in Ukrainian].
5. *Spilna zaiava finansovykh rehuliatoriv shchodo statusu kryptovaliut v Ukraini* [Joint statement of financial regulators regarding the status of cryptovolume in Ukraine]. (n. d.). Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329 [in Ukrainian].

Надійшло 15.02.2018.